

Lajtai László (Eötvös Loránd Tudományegyetem)

A nemzeti történelem konstruálása a magyar történelem-tankönyvekben 1777–1848 Szinopszis

Az előadás kérdésfeltevése a *modern magyar nemzeti azonosságtudatban* a 18. század vége és 1848 között végbemenő *változásokat* kísérli meg tetten érni a kultúra egy jól elhatárolt szegmensének vizsgálatával, mégpedig az iskolai történelemoktatás eszközéül szolgáló történelem-tankönyvek szövege által is formálódó korabeli nemzeti diskurzusnak egyféle interpretációján keresztül. A saját kutatási eredményekre támaszkodó exposé, lényegét tekintve, a *reformkori magyarországi történelemoktatásnak* a korabeli *nemzetépítési/-formálódási folyamatokban* betöltött szerepének vizsgálatát, azaz az *iskolai történelemoktatás*, sőt általában a történelemoktatás és a *nemzeti érzés* generálása közötti sokrétű viszonyrendszer egyes részaspektusainak boncolgatását célozza. Mivel (1.) a *nacionalizmus* kutatás általános vizsgálódási terepéhez tartozó nemzeti öntudat alakulása/alakításának kérdéskörét, a (2.) korabeli és általában vett *történetírás*(és/vagy -*konstruálás*) problematika és (3.) *iskolai történelemoktatás* hármaskörét egyaránt lényeges és nagyjából „egyenrangú” problematikának tekinti, ezért az előadás érdeklődési horizontja is erre a három, sok tekintetben persze nagyon különböző konnotációkkal is bíró kutatási területre (nacionalizmuselméletek, a történetírás mint diszciplína és az iskolai oktatás története) kíván egyaránt koncentrálni, természetesen mindenekelőtt a három problematikát egymáshoz fűző kapcsolatrendszer szálainak tanulmányozása, és a korabeli *magyarországi* társadalmi és kulturális *kontextus* keretei közé illesztése által.

A problematika vizsgálata egy tizenöt tankönyvből álló korpuszra támaszkodik, melynek elemei *ismert szerző* által *magyar nyelven* íródtak, a *magyar történelemmel* (vagy azzal is) foglalkoznak, *1777 és 1848 között nyomtatásban* megjelentek, a korabeli iskolai oktatásban használták őket, vagy legalábbis megállapíthatóan az iskolai oktatás céljait szolgáló *taneszköz*nek készültek. Ezen forrásbázis elemei tehát a korszak folyamán az egyre inkább modernné váló magyar nemzet *organikus*, sőt a korpusz időintervallumának utolsó fél évtizedétől immár *hivatalos* (azaz *államnyelvi*) státuszra is szert tevő „nemzeti” *nyelven* íródtak, *nyomtatásban* megjelentek, tehát mind a „nyelvi nacionalizmus”, a későbbiekben pedig egyben „államnacionalizmus”, mind a „sajtókapitalizmus” kívánalmainak megfelelnek; bizonyíthatóan tudjuk róluk, hogy *taneszközként* a modern kori nacionalizmus *par excellence*

„szent *tűzhelye*”-ként aposztrofált *iskolai oktatás*ban jelen voltak – feltételezhetően tehát a reformkori, és azt előkészítő évtizedek formálódó-változó, a „nemzetépítés”-ben és a „nemzet kialakulása”-ban oly jelentős szerepű korabeli *nemzettudat*nak az aktív alakításában feltehetőleg komoly szerepet játszó *szövegekről* van szó esetükben. Emiatt megkockáztathatónak tűnik az állítás, hogy vizsgálatuk valamilyen szempontból talán reprezentatív képet képes nyújtani az 1777 és 1848 közötti magyarországi, magyar nyelven folyó, a magyar történelmet mint olyat tematizáló *iskolai történelmi diskurzusról*, annak narratív kereteiről és belső tagoltságáról, amely egy több mint fél évszázados, alapvető társadalomtörténeti változásokban bővelkedő korszak időintervallumán belül manifesztálódva, annak változásait követve strukturálódott át vagy maradt egyes elemeiben lényegében változatlan.